

Nf. 24.

RECTOR
ACADEMIAE VITEMBERGENSIS
IACOBVS CAROLVS
SPENER, D.
IVR. F. ET HISTOR. P. P. CV-
RIAE PROVINC. ET CONSISTORII
ECCLES. ASSESSOR

PENTECOSTALE FESTVM
TOTI ACADEMIAE PROSPERRIMVM
PRECATVR.

aq.

2
L

piritum Sanctum, quem nunquam satis digne laudare possunt angeli et homines, laude satis idonea affectit Dei Filius, eumque τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, hoc est, Spiritum Veritatis, nominavit. Hic tertiae Diuinitatis Personae titulus perplacuit olim Patribus, qui unam Dei naturam et tres personas diuinas semper admirati sunt. Complures, ait Epiphanius a) Spiritus sacrae literae esse significant. At Spiritus S. solus a Patre et Filio Spiritus Veritatis, et Dei Spiritus, et Spiritus Christi, et Spiritus Gratiae nominatur. Nam Diuinitatem Spiritus Sancti pariter ac Personam, a ceteris distinctam, uerbis Christi probari, statuerunt Patres. Autor b) Expositionis Fidei, de recta Confessione, siue de sanctae consubstantiali Trinitate, quam illustre testimonium doctrinae ecclesiasticae uocauit Melanchron, Filius, ait, ipse Spiritum Veritatis uocat Spiritum S. cum ipse sit Veritas, et Patris item Spiritum esse docet, a Patre nimirum procedentem. Eandem sententiam amplexus est Athanasius, c) eaque innixus, pernegauit, Spiritum S. esse creaturam: Est enim, inquit, inseparabilis a Filio, ut inseparabilis est Filius a Patre. Quod et ipsa ueritas suo testimonio probat, cum dicit: Mittam uobis Paracletum, Spiritum Veritatis, qui a Patre procedit. Eodem argumento utuntur Basilius M. d) uel Gregorius Nyssenus, et Gregorius Nazianzenus e) Spiritum S. Deum esse probaturi. Haec quidem omnia, (Filius nimirum et uerum Deum, et Personam a Patre et Filio distinctam esse) quae grauius a Patribus sunt dicta, conueniunt Spiritui S. et Christianis non potest esse dubium, quin Dei

a) tom. 1. Oper. l. 3. haeres. 74. c. 9. p. 897. sq. b) Vid. Opera Justin. Martyris. c) T. 1. Oper. in Epist. ad Serapionem, contra eos, qui dicunt, Spiritum S. esse creaturam. p. 208. d) T. 2. l. 5. aduers. Eunom. p. 131. e) Orat. 37. l. 1. p. 610.

Dei Filius saepius dicatur Veritas; Christus autem, diuinus
 uerborum suorum interpres, uim nominis, Spiritui S. indi-
 ti, his uerbis f) exposuit: ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλή-
 θειαν. Vos in omnem ducet ueritatem. Et hoc graue, sanctum-
 que Diuinitatis Spiritus Sancti, et Personae eius distinctae, ar-
 gumentum est, quo Gregorius Nazianzenus, Diuinitatem
 Spiritus S. defendi, existimauit. Spiritus Dei, ait, dicitur
 Spiritus sapientiae, prudentiae, consilii, fortitudinis, scientiae,
 pietatis, timoris Dei, utpote horum omnium efficiens. Se-
 quor Patrem, et de Spiritu S. ita argumentor: Spiritus S. est
 causa Veritatis; Autor uero Theologicae Veritatis est solus
 Deus. Hinc Christus bene et amice dixit Petro, mysterii di-
 uini, Patris atque Filii, maxime gnaro, g) σὰρξ καὶ αἷμα, caro
 et sanguis, uel ψυχικὸς ἀνθρώπος h) ἐν ἀπεκάλυψί σοι, non re-
 uelauit tibi. Nam, ἢ δέχεται, ait Paulus, τὰ τῷ πνεύματι τῷ
 θεῷ, non percipit ea, quae sunt Spiritus Dei, καὶ ἢ δύναται
 γινῶναι, nec potest cognoscere, ideoque Deo nec uere credere, i)
 ἀλλ' ὁ πατὴρ μου, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, sed Pater meus, qui
 est in Coelis, καὶ πνεῦμα τῷ θεῷ i. Cor. 2. Hinc pulchra
 origine nata est Veritas, quae Dei est uerbum. Nam omnis
 scriptura diuinitus inspirata k) 2. Tim. 3. et λόγος τῷ πατρί, non,
 ὁ ὑποστατικός, ut statuit Augustinus, qui sanctificat, ait l)
 Pater in ueritate, i. e. in Verbo suo, in unigenito suo, suos
 heredes; sed προφορικός. Nam Christus ait: ἐγὼ δέδωκα ὑ-
 τοῖς τὸν λόγον μου, dedi eis sermonem tuum, ἀλήθειά ἐστι.
 Huic Veritati adjecit Spiritus ueritatis autoritatem non hu-
 manam, sed diuinam, qua Scriptura sacra tantum ualet, ut
 in ea sedes et fundamentum, quod uocamus organicum,
 totius doctrinae Christianae poni debeat. Rerum naturalium
 ueritas a Spiritu quidem sancto suam quoque accepit origi-
 nem

A 2

f) Ioh. 16, 13. g) Matth. 16, 17. h) 1. Cor. 2, 14. i) Apol. A. C. c. 8.
 de lib. Arbitr. p. 219. k) 1. Ioh. 17, 17. l) Tom. 9. edit. Fre-
 ben. fol. 517.

nem, et illa non sunt dubia et incerta, quae recte tractantur a *Philosophis*, et cum natura, cuius Spiritus S. est causa, optime conueniunt. Natura uero res saltem naturales amplexu suo circumplectitur; sed σοφίαν θεῶν ἐν μυστηρίοις τῆν ἀπὸ κρυμμένων manifestam fecit Veritatis Spiritus diuinius litteris, quas ideo conscripsit, ut credamus, et credentes uitam aeternam habeamus. m) Hinc a ueritate longe aberrant omnes *Pontificii*, qui Pontificem Romanum, Romanae Ecclesiae autorem, *Naturalistae* et *Sociniani*, qui errantem rationem, qua saepe *Reformati* decepti a uero quoque errant, atque labuntur, *Fanaici*, qui afflatum, quem fingunt, diuinum, it. sermonem angelorum, in quorum congressum colloquiumque se uenire putant, ducem et lucem sequuntur. In erroribus uero non possunt uersari *Lutherani*, qui suos sermones ad Veritatem, cuius causa Spiritus S. est, accommodant. *Spiritus Veritatis*, ut homines omnes ad Veritatem diuinam adducerentur, non tantum Apostolos uiribus donauit, facultatibus reliquorum hominum maioribus, et multarum linguarum notiones in animis illorum consignauit, ut afflatu diuino concitati coelestis Veritatis essent praecones, et in animis hominum sanctas notiones imprimerent, uerum etiam uentum affecit uehementem, et multos homines, admirabili aëris agitatione commotos, ad Apostolos adduxit, ut diuinus Apostolus Petrus orationem, quam de Christo habebat mortuo atque uiuio, in aures illorum infunderet, eosque Veritatis luce collustratos ad poenitentiam et fiduciam in Christum collocandam adhortaretur. Apostolus se legatum ad omnes homines esse missum, ut Veritatis esset Doctor, suo confirmauit testimonio. Nam seruus dicitur n) *Dei, Apostolus autem Iesu Christi, secundum fidem electorum Dei, et agnitionem ueritatis, quae secundum pietatem est*, et Scripturam sacram diligentissime commendauit Episcopis, speciatim Timotheo o) ut et ipsi in uero exquirendo uersarentur, et aliorum

m) Io. 20. n) Tit. 1, 1. o) 2. Tim. 3.

aliorum hominum animi facta scientia imbuerentur. Dicto Apostoli fuerunt audientes omnes orthodoxi Apostolorum successores, qui et uera doctrina auditores suos ornare, et omnes homines, qui ueritati restiterunt, in uiam regiam reducere conati sunt: Veritatem ipsam libris erudite conscriptis defenderunt, eamque factam tectamque conseruarunt, et non pauci publicam doctrinae Christianae professionem morte acerba et cruenta confirmarunt. *Epheseos* olim laudabat *Ignatius* Veritatis studiosos. *Onesimus*, dicebat p) *supra modum laudat uestrum decentem diuinumque ordinem, quod omnes secundum ueritatem uiuatis, et quod inter uos nullus est heretici locus: sed neque auditis aliquem amplius, quam Iesum Christum, qui loquitur in ueritate, eosque ad constantiam animi adhortabatur: q) Ne erretis, dicebat, fratres mei: feminarum corruptores regnum Dei non hereditabunt. Si autem ii, qui secundum carnem haec operati sunt, morte sunt affecti; quanto magis, si quis fidem Dei praua doctrina corrumpat; pro qua Iesus Christus crucifixus est. Talis inquinatus factus, in ignem inextinguibilem ibit, similiter et qui audit ipsum. Conuincemur, dixit Origenes, r) a ueritate, minime a nobis quaeri oportere plures sermones, et sapientias, et insitias, quae proprie sic nominatur. Quod si ueritas est una, perspicuum est, etiam sapientiam, quae confirmatio et demonstratio ipsius est ueritatis, merito intelligi unam esse: quippe cum ne ea quidem, quae appellatur sapientia, nomen suum recte ueri queat, si non adsit ueritas. Quod si ueritas una et sapientia una est, unus etiam sermo sit oportet, annuncians ueritatem et sapientiam rerum earum, quae simplices sunt et aperta ad eos, qui sunt capaces. *Eusebius Pamphilus* multis laudibus ornauit *Socratem*, hominem gentilem, qui se ab hac sententia: Deus unus est, morte abduci non est passus. Veritatis dignitatem defenderunt Patres Verbi diuini praesidio*

p) Epist. ad Epl. uolum. 2. Patr. Apostol. Oper. recens. a Clerico p. 13. q) p. 15. r) T. 2. Oper. p. 50. edit. Huet.

ab inimicis s) Gentilibus, Iustinus, Tertullianus, Athenagoras, Clemens Alexandrinus, Arnobius, Lactantius, Minutius Felix, Eusebius, Iulius Firmicus et alii; ab inimicis Gnostici, Tertullianus, Irenaeus, qui ueritati, inquit, t) non credentes in mendacio uoluntatis perdidit panem uitae uerae, in uacuum et profundum umbrae incidentes, similes Aesopi cani, et, qui panem quidem reliquit, in umbram autem eius impetum fecit, et perdidit escam; ab inimicis Nouato et Nouatiano, Dionysius Alexandrinus, Synodus prima Romana, Cyprianus, qui aegre quoque tulit u) Marcium Ardate Nouatiano se se coniunxisse, et omnes Episcopos ad defensionem Veritatis adhortatus est, idcirco dicens, copiosum corpus est sacerdotum, concordiae mutuo glutino atque unitatis uinculo copulatum, ut si quis ex collegio nostro haeresin facere, et gregem Christi lacerare et uastare tentauerit, subueniant ceteri, et quasi pastores uiles et misericordes, oues Dominicas in gregem colligant. Grauem huius sententiae causam exponit his uerbis: Non poterit apud nos esse sensus diuersus, in quibus unus est spiritus: et ideo manifestum est, eum Spiritus S. ueritatem cum ceteris non tenere, quem uidemus diuersa sentire; ab inimicis Sabellio et Sabellianis, Dionysius laudatus, cuius auctoritatem tuetur Athanasius, Gregorius Magnus; ab inimicis Samosatano et Samosatensianis, Dionysius Alexandrinus, Firmilianus Cappadociae Episcopus et Synodus Antiochena; ab inimicis Arianis, Alexander, Athanasius, Synodus Nicaena, Romana, et Patres, qui seculo 4. et 5. uitam duxerunt plurimi etc. Haec omnia pariter ac Concilia, quorum auctoritate iuste condemnati sunt haeretici, suis probant decretis, cum Verbo diuino conuenientibus, Episcopos et Ecclesiae Doctores omnem olim curam in conseruationem Veritatis contulisse, Patres non tantum a Deo id mandatum habebant, uerum etiam necessitate

7) l. 13, Praepar. Euang. p. 659. t) Lib. 2. ad uers. Haeres. c. 12.
 u) Epist. 68. edit. Felli, p. 29. quam Cypriani esse negauit Lanoius, Rigaltius autem et Fallus statuunt.

cesitate Veritatis coacti uerba diuina interpretando explana-
 runt, et libros conscripserunt eruditos, ut posteri ad uerita-
 tem reuocarent rationem, et diuinam Veritatem, mendacii ui-
 tricem, quae ad salutem hominum necessaria est, animo
 cernerent. Totum enim *Ioannis Baptistae* Euangelium dicitur
 a *Zacharia* x) *ἡ ἀρχὴ τῆς σωτηρίας*, *scientia salutis*, quia or-
 ganicum est fundamentum, quo cognito, fundamenti fidei
 nostrae dogmatici, sine quo nec fidem possumus concipere,
 nec uitam beatam complecti, cognitionem attingimus. *Non*
enim in aliquo alio salus est, quam in Iesu Christo y) et illi
 unice, qui in Christum credunt, salutem consequuntur aeter-
 nam, z) et iusti in conspectu summi Iudicis tantum adstant,
 qui, uitae suae sanctimonia non confisi, in Christo unice re-
 cumbunt, omneque eius opus, quo cumulate Deo satisfacit, sibi
 accommodant, atque iustitiam, quam Christi obedientia, om-
 nibus numeris completa, et mors Personae infinitae pro-
 meruerunt, suam faciunt, eaque unice inniuntur, aa) Nul-
 la uero firma et constans est assensio, et nulla fiducia certa et
 ualens, nisi exploratum atque prouisum illarum sit principi-
 um. Qui enim nescit Dei beneuolentiam, qua omnes ho-
 mines complectitur, omniumque hominum salutem uehe-
 menter cupit, nescit Christum Deo irato cumulate satisfacisse,
 nescit denique, Spiritum Sanctum esse paratum ad appli-
 cationem rerum, quas Christus promeruit, uel plane rerum
 diuinarum ignarus est, uel, si in aliquam doctrinae istius noti-
 tiam peruenit, eam tamen integram et completam, quae
 ad fidem formandam est necessaria, animo non complexus est,
 sed fluctuat ille incertus, arcet Christum ab amplexu Fidei,
 ac in summo extremoque uersatur discrimine, nec spes est, fo-
 re, ut Pietatem adhibeat. Fides enim est fons et origo uerae Pie-
 tatis, et Pietas, quae suam ex fide non ducit originem, parum uel
 nihil differt a Virtute, qua olim Gentiles doctiores longe aliis ex-
 celluerunt. Hinc Doctores, quibus a Deo ideo commissi sunt ho-
 mines

x) Luc. 1, 77. y) Act. 4, 12. z) Ioh. 3, aa) Rom. 3, et c. 4.

Athenago-
 Minutius
 Gnosticus,
 credentes
 ae, in ua-
 cant, ei,
 impetum
 iano, Dio-
 anus, qui
 tiano sele
 Veritatis
 sacerdo-
 lo copula-
 gem Chri-
 et quasi
 regem col-
 nis uerbis:
 is unus est
 tatem cum
 inimicis
 utoritatem
 Samosata-
 lianus Cap-
 nicus Aria-
 mana, et
 etc. Haec
 condemna-
 uerbo diui-
 res omnem
 etiam ne-
 cesitate

laeref. c. 12,
 egauit La2-

mīnes, ut animi illorum doctrina, Christiano homine digna, imbuerentur, merito imitantur Apostolos, Patresque orthodoxos, et mandati diuini: Docete omnes gentes, memores, Legem et Euangelium recte interpretantur, potissimum fidei et salutis fundamentum iaciunt, ut fides, qua aeterna salus unice impetratur, ex illo oriatur, uerusque erga Deum et hominem amor ex fide progeneretur. Veritatem, si eam mendacio contaminare conantur falsi Doctores, diuinis argumentis tuentur, et dissentientibus, non praua contradicendi libidine, nec odio, quod habent in alios, sed hoc iussu diuino: *Episcopus sit potens αντιλόγοντας ελίγχειν contradicentes arguere*, commoti, contradicunt, ne canes sint muti, et in odium diuinum, si laeso fidei fundamento fide et salute periclitantur homines, et in apertam perniciem incurrant. Itaque non merentur, ut dicantur haeretifices, concordiae inimici, homines inquieti et turbatores, uiri, qui opiniones falsas et perniciosas ex animis haeticorum euellere, et inferere bonas, eosque ad Ecclesiam adducere, fidem Christianorum sanctam integramque conseruare, pacem Ecclesiae confirmare, conantur, lupis autem rapacibus oues Christi, quae cum illis non possunt confirmare concordiam, nunquam committunt. Vos, CIVES Optimi ac Dilectissimi, amicissime admoneo, ut bonis artibus et doctrina speciatim Christiana excolatis animos, a ueritate et lege nunquam recedatis, a doctoribus falsis uobis caueatis, et uos graues, constantes et stabiles in amore, confessione et defensione Veritatis praestitis, hodie etiam nobiscum ad aram accedatis frequentes, et Ministris Dei, Veritatis diuinae Assertoribus, offeratis munus, hocque Pentecostale Festum cum magno animi gaudio celebretis.

P. P.

FER. I. PENTECOSTES

M D C C X X V I.

VITENBERGAE

LITERIS SCHROEDERIANIS.

Ja 1586

ULB Halle

3

001 508 687

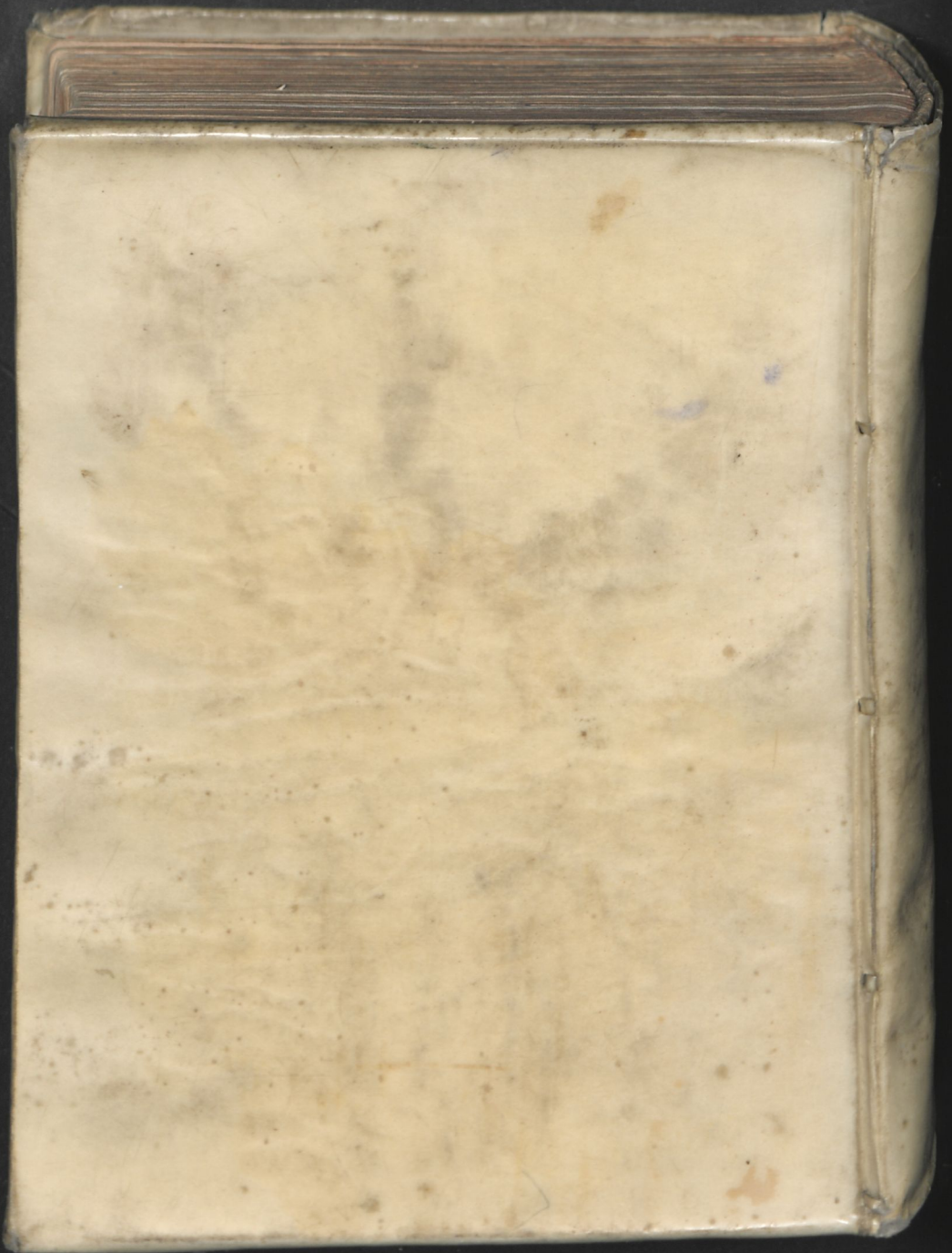

Si

V017

Farbkarte #13

B.I.G.

40

RECTOR
ACADEMIAE VITEMBERGENSIS
IACOBVS CAROLVS
SPENER, D.
IVR. F. ET HISTOR. P. P. CV-
RIAE PROVINC. ET CONSISTORII
ECCLES. ASSESSOR

PENTECOSTALE FESTVM
TOTI ACADEMIAE PROSPERRIMVM
PRECATVR.

aq.